

KRÖNIKA

Om det vore samernas stat

"De krävde nu en egen samisk stat på svensk mark, där de ostört kunde sköta renar och köra skoter utan bråk från svenska skogsägare"

Jag gör följande tankeexperiment: För 1 900 år sedan började samerna lämna sina boplatser i norr och sprida sig över världen sedan romarna i en militär råd hade skändat och ödelagt samernas främsta schamanistiska helgedom, en begravningsplats på den kulle där Uppsala domkyrka nu står. I 1 800 år levde de i förskingringen, men för något århundrade sedan fick några bland dem idén att återvända till förfädernas gamla jaktmarker.

Först invandrade de i små skaror till Sverige, sedan i allt större. De etablerade renskötsel som framsta näringsgren, vilket ganska snart ledde till motsättningar mellan samer och svenskar. Det restes allt starkare krav på att sameinvandringen skulle stoppas eller åtminstone kvoterats. Forsök i den riktningen stupade dock på att samerna hade omvärldens sympati eftersom omvärlden hade dåligt samvete för att ha diskriminerat samerna.

EFTER NÅGRA ARTIONDEN av tilltagande invandring hade samerna i Sverige blivit så många att de utgjorde en tredjedel av befolkningen. De krävde nu en egen samisk stat på svensk mark, där de ostört kunde sköta renar och köra skoter utan bråk från svenska skogsägare. Svenskarna protesterade, men samerna hade omvärldens sympati. FN beslutade att dela Sverige i två lika halfter, en för tre miljoner samer och en för sex miljoner svenskar, med Uppsala under FN-förvaltning.

Då utbröt krig mellan svenskar och samer. Svenskarna backades upp av sina syskonfolk i Norge och Danmark men förlorade ändå, och den nybildade samiska staten lade nva markområden under sig. Svenskarna som hade berövats sin egendom och sin utkomst flydde till grannländerna eller samlades upp i flyktingläger i Skåne där de satt och odlade sin bitterhet.

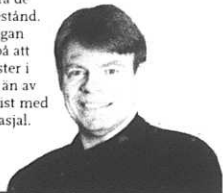
Motsättningarna övergick med jämna mellanrum i krig med ytterligare samiska landvinster och ytterligare svensk bitterhet som resultat. Så småningom lyckades Amerika få till en försoning mellan den samiska staten och de nordiska grannländerna, men det svenska flyktingproblemet foreföll alltmer oösligt. För varje framsteg blev problemen oknäckbara kärna allt tydligare. De svenska flyktingarna och deras atlingar krävde att få återvända till sina gamla hem och återta sina exproprierade tillgångar.

NÄR JAG GÖR DETTA tankeexperiment förstår jag bättre varför Arafat inte brinner av längtan efter att skriva på Clintons senaste fredsplan, som ju skulle innebära att palestinierna frånsäger sig rätten att återfå den egendom som FN en gång gav staten Israel mandat att ta ifrån dem.

Det verkar nu som om det skulle gå att finna en kompromisslösning på nästan alla konflikter mellan Israel och palestinierna, men med vilket mandat skulle den palestinska ledningen kunna upphäva enskilda palestiniernas rätt att återfå förlorad egendom? Den typen av kollektiva avtal bygger inte på juridik, de bygger på den starkes rätt.

A andra sidan kan man konstatera att enligt till exempel svensk lag kan en bestulen inte återvinna sin förlorade egendom om den redan ägs av någon som har förvärvat den i god tro. Utan att veta något i detalj om saken utgår jag från att de flesta som nu äger de fastigheter som en gång ägdes av flyktinglagrens palestiner har förvärvat dem i god tro.

Återstår att kompensera de exproprierade med skadestånd. I det fallet är det dock frågan om de inte skulle vinna på att företrädas av smarta jurister i slips och kostym snarare än av en orakad gammal terrorist med sluddrigt tal och palestinasjal.

AXEL ODELBERG

Att tänka kon

Hur tänker vi - och varför? Filosofer som Michel Foucault har hävdade att vi tänker i förutbestämda banor och inte kan annat. Men vi är inte tankemönstrens fångar, vi kan bryta oss loss. Problemet är kanske att det är lättare att tänka över det som är; svårare att inrikta tankandet mot vad som kan bli eller kunde vara.

I boken *Konstruktivt tänkande* utvecklar Edward de Bono, guru i tänkande och anlitad av bland andra Siemens, Boeing och British Telecom, ett resonemang kring ett nytt, framtidsinriktat tänkande. Visst, människan har under de senaste tusen åren tagit gigantiska kliv inom teknik och vetenskap, men när det gäller sådant som relationer och beteenden, har inte mycket blivit bättre, hävdar de Bono. Det är till och med så, att krig, orättvisor och fattigdom alltmer dominerar vårt umgänge, hävdar han. Kan orsakerna till detta ligga i vårt primitiva sätt att tänka?

Konstruktivt tänkande är ingen lärobok i tänkande, hellre nu en sådan skulle se ut. Boken är snarare byggd som en mosaik. På ett tydligt sätt ganska ostrukturerat vis, har de Bono pytsat ut kortare stycken på sitt tema. Avsikten är att inspirera och väcka tankar, inte att skriva läsaren på näsan.

Förlegade uppfattningar
En av de Bonos huvudteser är att utbildningssystem lika väl som beslutshierarkier i företag är uppbyggda med utgångspunkt i en förlegad uppfattning om tänkande och kunskap. Det är skälet till att nytänkande och innovationer har så svårt att vinna genklang.

"Det förflutna kan analyseras, men framtiden måste utformas"

Auguste Rodins Tänkaren.

Filosofi

Konstruktivt tänkande

Edward de Bono

Övers.: Hans O Sjöström

Svenska förlaget, 2000

"Om man arrangerar saker på ett speciellt sätt så blir en viss följd oundviklig - det ser vi som en sanning. Om vi inte spelade det spelet skulle det inte finnas någon sanning där."

Inte minst kritiserar han utbildningssystemet och universiteten. Alltför mycket forskning om människans och människans beteende är tillbakablickande, ägnar sig åt att diskutera vad andra redan har tänkt. Den bakåtblickande forskningen tillskrevs tidigt ett högt värde. De flesta läroanstalter har aldrig repat sig från det idiomat, säger de Bono. Världen har förändrats sedan renessansen, då historisk forskning och lärdom var det bästa sättet att åstadkomma framsteg. I dag, anser de Bono, borde större vikt laggas vid "utformning", något som görs bara på arkitekt- och ingenjörstudior. Det förflutna kan analyseras, men framtiden måste utformas, betonar han.

Ibland kan ett avancerat system vissa sig mindre funktionellt än ett mer primitivt. Det kan vara svårt att gå från en idé till en annan utan att först gå tillbaka till det ursprungliga begreppet. Att göra en avancerad produkt mer avancerad, kan vara sämre än att använda en äldre produkt i en ny miljö. Nasa lär ha lagt ned enorma summor på att utveckla kulspetspennan, så att den kunde skriva upp och ned i en rymdförkod. En rymdpenna, som med konstant tryck pressade fram blacket, skulle plockas fram, kosta vad det kosta ville. Och man lyckades. Ryssarna löste problemet enklare genom att gå tillbaka till det ursprungliga begreppet

I Moskva hjälper ingen tröst

Vårt behov av tröst är oändligt, skrev Stig Dagerman. Han borde ha varit i Ryssland. Detta lands behov av tröst är omätligt. Så har det gått från trygg sovjetisk fattigdom till något slags monstruös marknadsekonomi, där hela städer fryser medan andra badar i neon.

När jag själv kom till Ryssland för mer än tio år sedan antog jag rollen som missionär. Pekade på allt som var dåligt och föreslog förbättringar. Jag rustade och reparerade själv där jag bodde. Tänkte med mitt exempel först reformera hyreshuset, något senare staten. Det misslyckades. De ryska hyresgästerna förstod mig inte.

Nu är jag tröstare. Den rollen passar mig bättre.

Härnär träffade jag min gamle plågoande från sovjettiden, APN:s Stockholmschef Zagvoskin. Soin journalist skrev han en gång om året en oläsbar artikel i Nyheter från Sovjetunionen om de svensk-ryska handelsförbindelsernas utveckling ändå sedan Lenin drog sin sista suck. Resten av tiden ägnade han åt att samla komprometterande material om mig och andra östblocksjournalister.

Nu när jag träffade honom i ryska UD:s mörka kafeteria (ingen har råd att byta glödlamporna) bad den numera arbetslöse Zagvoskin mig undergivet om hjälp med att sälja knäck till svenska medier. Jag lovade ridderligt att göra vad jag kunde.

Jag höll inte löftet. Men jag kände att det gjorde gott att få vara tröstare, till och med åt en hal figur som Zagvoskin.

MEN EN FÖRUTSÄTTNING för tröst och medkänsla är förstås att patienten gör bot och bättring. Den ryska duman återupprättade härnär dagen Aleksandrovskis gamla sovjetymn från 1943 och beslutade att göra den till det nya Rysslands nationalsång. De mäktiga tonerna belögsade de sovjetiska idrottsstrumfema över världen, men också terror, mord, förtryck och militär expansion.

Bortom all hjälp.

"Det är en skam. Jag är lamslagen", sa den kände tv-mannen Jevgenij Kiseljov i sitt söndagsmagasin Itogi.

"Man kan inte ursäkta detta beslut med att tyskarna behöll sin

'Deutschland, Deutschland über alles' efter Hitleriden. Under vår gamla nationalsång förtrycktes människor ändå tills den sista tonen klingade ut."

En av Bolsjojoperans mest enfaldiga sopranner förklarade i programmet att hon längtade efter att få sjunga låten igen. Kiseljov såg ut som om han tänkte kasta upp.

Vad står på tur att rehabiliteras? Arbetslägren? Avkalkiseringen? Massdeportationerna? Den Gamle själva?

Det är dags att packa väskorna och börja tänka på hemfärden.

BJÖRN LÖFSTRÖM

före detta FLT-korrespondent i Moskva